



МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

пр-кт Берестейський, 10, м. Київ, 01135, тел. (044) 481-32-21, факс (044) 481-47-96
E-mail: mon@mon.gov.ua, код ЄДРПОУ 38621185

Керівникам закладів вищої
освіти та наукових установ

Засновникам та видавцям
наукових періодичних видань
України

Головним редакторам наукових
фахових видань України

Про рекомендації з удосконалення
редакційних політик і практик
наукових фахових видань

Міністерство освіти і науки України у взаємодії з Конкурсною комісією з відбору наукових фахових видань України для надання фінансової підтримки виданням, що індексуються у міжнародних наукометричних базах даних, у межах виконання завдань конкурсного відбору здійснило аналіз матеріалів та відкритої інформації щодо редакційних політик і практик наукових фахових видань категорії «А», поданих на конкурс.

За результатами аналізу встановлено типові етичні та редакційні ризики, що можуть свідчити про невідповідність практик видань міжнародно визнаним стандартам публікаційної етики, прозорості та належного рецензування. З огляду на це МОН надає узагальнені рекомендації для усунення виявлених недоліків із посиланням на позиції та інструменти Committee on Publication Ethics (COPE), а також на україномовні матеріали European Association of Science Editors (EASE).

Звертаємо увагу, що наведені рекомендації спрямовані на підвищення прозорості, доброчесності та довіри до наукових публікацій. Рекомендації доцільно відобразити у редакційних політиках, оприлюднених на вебсайтах видань, та підтвердити їх фактичним і послідовним застосуванням у редакційній практиці.



МОН № 1/3490-26 від 23.02.2026

Підписав: Курбатов Денис Ігорович

Сертифікат: 3FAA9288358EC003040000005D6336005960E300

Дійсний: з 24.04.2025 0:00:00 по 23.04.2027 23:59:59

Щодо публікаційної етики та конфлікту інтересів (COI)

У низці випадків виявлено: відсутність публічної політики щодо конфлікту інтересів; непрозорі правила щодо подань від головного редактора та/або членів редакційної колегії; систематичне опублікування матеріалів редакторами та/або членами редакційної колегії у власному виданні без належної декларації; ризики конфлікту інтересів під час рецензування та прийняття редакційних рішень (зокрема за ознаками підлеглисті/адміністративної залежності тощо).

Відповідно до підходів COPE редакція має забезпечувати незалежність редакційних рішень, наявність чітких процедур розгляду рукописів у разі потенційного конфлікту інтересів, а також вимагати розкриття відповідних конфліктів авторами, рецензентами та редакторами.

Рекомендується:

оприлюднити та застосовувати комплексну політику щодо конфлікту інтересів, зокрема: визначення конфлікту інтересів; порядок декларування (для авторів/рецензентів/редакторів); алгоритм врегулювання (відвід редактора/рецензента; призначення незалежного відповідального редактора; документування підстав і рішення);

встановити окрему процедуру розгляду рукописів, поданих головним редактором, редакторами та/або членами редакційної колегії, із призначенням незалежного відповідального редактора та незалежних рецензентів;

забезпечити, щоб опублікована стаття (**Version of Record**) містила декларацію про **конфлікт інтересів** (або заяву про його відсутність);

використовувати україномовний інструмент **EASE Interactive Checklist for Submitting Authors**, який поєднує структурування відомостей про внесок авторів і розкриття конфлікту інтересів.

Додатково рекомендується дотримуватись вимог та позиції COPE Submissions by the editor-in-chief and editorial board members of a journal та COPE Principles of Transparency and Best Practice in Scholarly Publishing, а також враховувати підхід **ICMJE** щодо розкриття фінансових і нефінансових взаємозв'язків та конфліктів інтересів (розділ **Disclosure of Financial and Non-Financial Relationships and Activities, and Conflicts of Interest**).

Окремо наголошуємо: редакції наукових періодичних видань мають забезпечити не лише оприлюднення, а й фактичне та послідовне застосування затверджених політик і процедур. Систематичне опублікування матеріалів редакторами та/або членами редакційної колегії у власному виданні без належного врегулювання потенційних конфліктів інтересів може створювати сумніви щодо прозорості редакційних практик і негативно впливати на довіру до видання.

Щодо якості і прозорості рецензування (Peer Review)

Виявлено ознаки потенційних ризиків: підозріло короткі строки рецензування (в окремих випадках – від 1 дня до 2 тижнів); відсутність на

вебсайті зрозумілого опису моделі рецензування; непрозоре документування етапів розгляду рукопису.

Відповідно до підходів COPE редакція зобов'язана забезпечити належну, ретельну та незалежну експертну оцінку, а редакційні рішення мають базуватися на змісті рецензентських висновків.

Рекомендується:

чітко описати модель рецензування (double-anonymized / single-anonymized / open тощо), критерії добору рецензентів, порядок заміни рецензента у разі конфлікту інтересів, а також мінімальну кількість рецензій/висновків для ухвалення рішення;

забезпечити прозоре відображення редакційної історії рукопису, зокрема: дата надходження, дата першого рішення, кількість раундів рецензування/доопрацювань, дата прийняття до друку;

використовувати україномовні ресурси EASE: **Peer Review Toolkit**;

Окремо рекомендується уніфікувати термінологію опису рецензування відповідно до **ANSI/NISO Z39.106-2023 (Standard Terminology for Peer Review)** для однозначного опису моделі рецензування та її ключових параметрів для авторів, рецензентів і читачів.

Щодо маніпуляцій з цитуванням та самоцитування

В окремих випадках зафіксовано високі частки самоцитування журналу та/або авторів (до 50%), а також практики, що можуть відповідати ознакам «примусового цитування» або «citation stacking».

COPE розглядає маніпуляції з цитуванням як порушення публікаційної етики, зокрема, коли посилання не мають наукової релевантності та додаються переважно з метою штучного підвищення метрик. Маніпулятивним вважається цитування, що не несе наукової цінності для змісту статті, а додається виключно з метою збільшення кількості посилань для особистої вигоди або підвищення метрик.

Види:

- авторське самоцитування: надмірна кількість посилань на власні статті виключно для зростання індивідуальних показників.

- цитування журналу: надмірне цитування статей того ж видання, де публікується автор з метою штучного підвищення імпаکت-фактора журналу.

- «почесне» цитування та «Citation Stacking»: цитування впливових науковців або головного редактора («honorary citations») без предметної необхідності, а також скоординоване взаємне цитування між журналами («citation stacking»).

- «примусове» цитування: найбільш критична форма порушення, коли додавання посилань стає умовою прийняття статті до публікації.

Рекомендується:

закріпити у політиках заборону будь-яких форм маніпуляцій із цитуванням збоку авторів, редакторів і рецензентів;

запровадити внутрішній контроль аномальних патернів (надмірне самоцитування, домінування невеликої групи авторів, взаємне «накручування» між виданнями);

врегулювати процедуру реагування на випадки **reviewer citation manipulation** (коли рецензент вимагає цитувати власні роботи без належної наукової підстави).

Щодо відкритого доступу, ліцензій та авторські права

Виявлено випадки суперечливих або нечітких формулювань щодо умов відкритого доступу, ліцензування, авторського права, плати за публікацію (APC) та/або підписки.

Відповідно до принципів прозорості й найкращих практик у науковому видавництві інформація про доступ, ліцензії та платежі має бути однозначною, легкодоступною та узгодженою на всіх сторінках вебсайту видання.

Рекомендується:

оприлюднити чіткі умови доступу (**Open Access / Hybrid / Subscription**), тип ліцензії (наприклад, Creative Commons) та розподіл прав (автор/видавець);

окремо і прозоро описати оплату: наявність/відсутність APC, додаткових платежів, порядок їх справляння; наголосити, що факт оплати не впливає на рішення щодо публікації;

узгодити відомості між сторінками вебсайту (**Author Guidelines, About, Ethics, Copyright, Open Access**).

Щодо ендогенності авторського складу та редакційних органів

Виявлено ознаки високої концентрації публікацій від установи-засновника (до 75%) та замкненості авторського кола й цитувань.

Рекомендується:

забезпечити репрезентативність складу редакційної колегії з урахуванням інституційної та географічної різноманітності;

встановити запобіжники від домінування окремих авторів/установ, зокрема, редакційні обмеження та додаткові гарантії незалежного рецензування;

активніше залучати зовнішніх авторів і рецензентів, у тому числі міжнародних.

Загальні організаційні рекомендації

З метою системного усунення типових недоліків та приведення редакційних політик і процедур видань у відповідність до міжнародно визнаних стандартів публікаційної етики, прозорості та належного рецензування МОН рекомендує редакціям наукових періодичних видань забезпечити реалізацію таких організаційних заходів:

забезпечити відповідність редакційних політик вимогам **COPE Code of Conduct та Principles of Transparency and Best Practice in Scholarly Publishing** і недопущення формального підходу до їх декларування.

запровадити повний блок політик щодо постпублікаційних змін: виправлення (Erratum/Correction), відкликання (Retraction), заяви занепокоєння (Expression of Concern), із посиланням на підходи COPE;

додати й оприлюднити політику щодо використання інструментів штучного інтелекту (**AI policy**) (використання ШІ авторами/рецензентами/редакцією, конфіденційність даних у рецензуванні, недопустимість приписування авторства ШІ-інструментам тощо) з урахуванням позицій COPE;

упровадити таксономію внесків авторів (**CRedit taxonomy**) або інший чітко визначений стандарт авторства/внеску та відобразити його в авторських настановах;

додати декларації щодо недискримінації та рівного ставлення;

підвищувати кваліфікацію редакторів і рецензентів, зокрема через сприяння їх участі в редакторських школах (EASE, WAME та інші), семінарах (зокрема COPE, ДНТБ та інші), а також рекомендувати авторам україномовний ресурс EASE «**Writing your research paper: tips from EASE editors**».

Заступник Міністра

Денис КУРБАТОВ